

Nr 63.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag till elektrisk anläggning vid Ultuna; given Stockholms slott den 26 februari 1915.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att till elektrisk anläggning vid Ultuna lantbruksinstitut och egen-
dom bevilja ett anslag av 32,000 kronor och därav på extra stat för
år 1916 anvisa 10,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens
vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all
kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde.

Då jag den 14 januari 1915 anmälde frågorna om regleringen av riksstatens nionde huvudtitel för år 1916, nämnde jag, att styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna gjort framställning om anslag till elektrisk anläggning vid Ultuna med ström från statens kraftverk vid Älvkarleby, samt att kostnaden beräknats till omkring 37,000 kronor. Då ärendet vid nämnda tidpunkt icke erhållit erforderlig utredning, men jag hyste förhoppning, att detta skulle medhinnas inom den närmaste framtiden, samt det vore av vikt, att beslut så snart som möjligt fattades, huruvida staten skulle för Ultuna anmäla sig såsom abonnent å elektrisk ström, ansåg jag visst belopp böra för ändamålet beräknas i förslaget till riksstat. Det erforderliga anslaget syntes emellertid icke behöva i sin helhet upptagas å 1916 års stat, utan syntes ett belopp av 10,000 kronor vara för sistnämnda år tillräckligt. I enlighet härmed föreslog också Kungl. Maj:t riksdagen att för berörda ändamål å extra stat för år 1916 beräkna ett anslag av 10,000 kronor.

Jag anhåller nu att få ånyo anmäla detta ärende.

I skrivelse den 20 oktober 1914 har styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna anfört att, sedan svenska staten i allt större utsträckning börjat utnyttja sina vattenfall för alstrande av elektrisk energi, även frågan om elektricitetens användning inom jordbruket blivit alltmera aktuell, och särskilt inom Uppland och angränsande provinser vore detta fallet, då Älvkarlebyverken antagligen redan år 1915 bleve färdiga. Av Uppsala läns hushållningssällskap hade därför åtgärder vidtagits för spridande av upplysning och verkställande av utredning angående landsbygdens elektrifiering, och även från vattenfallsstyrelsens sida hade denna fråga rönt särskild uppmärksamhet, varjämte även från jordbrukarna själva livligt intresse förspordes.

Under sådana förhållanden syntes det styrelsen så gott som nödvändigt, att åtgärder snarast vidtoges för anknytande av Ultuna lantbruksinstitut och egendom till det elektriska ledningsnät, som inom kort komme att sträckas över den uppländska bygden. Förutom de skäl, som kunde anföras även för andra egendomar, tillkomme ju här, att såväl högre som lägre undervisningsanstalter vore förlagda till Ultuna, och för dessas alla lärjungar måste det anses vara av största vikt att på platsen förskaffa sig närmare kännedom om elektricitetens användning till olika ändamål inom jordbruket. I sammanhang härmed kunde även framhållas, att Ultuna ärligen besöktes av en mängd intresserade lantmän, såväl förutvarande lärjungar som andra. Det syntes styrelsen därför vara i hög grad lämpligt, att Ultuna med det snaraste elektrifierades, liksom förut Alnarp, för att i sin mån sprida kännedom om elektricitetens användbarhet inom jordbruket.

Enär frågan om elektricitetens användning även till plöjning och annan jordbearbetning sedan längre tid tillbaka livligt debatterats även i vårt land, skulle det otvivelaktigt vara särdeles lämpligt, att Ultuna bleve rustat även i detta hänseende, men med hänsyn till de härigenom högst väsentligt stegrade utgifterna hade styrelsen icke under nuvarande förhållanden och med hänsyn till anbefalld sparsamhet i äskanden velat framlägga förslag härom. Styrelsen ville dock såsom sin åsikt framhålla, att, om och när staten funne lämpligt att låta anställa försök i sådan riktning, Ultuna måste anses vara i synnerligt hög grad lämpat härför.

Till en början syntes därför Ultunajordbrukets elektrifiering böra genomföras på sådant sätt, att de nuvarande ång- och förbränningsmotorerna för tröskning, malning, sågning, pumpning o. s. v. utbyttes mot elektriska, såväl vid Ultuna huvudgård som vid utgården Kungsängen, varjämte mindre motorer för drivande av mjölkningmaskiner, magasinsredskap m. m. anskaffades. Elektriciteten borde därjämte an-

vändas för belysning i såväl institutets som egendomens lokaler, vilka delvis skulle då kunna bättre utnyttjas även under den mörkare årstiden. För institutet skulle även vinnas den fördelen, att dess gasverk, vilket nu måste anlitas såväl för belysning av undervisnings- och en del andra lokaler som för laboratoriernas behov, endast skulle behövas för det sistnämnda ändamålet och sålunda även efter en utvidgning av institutionerna bliva tillräckligt för en längre tid framåt. Även till ytterbelysning syntes endast elektrisk energi böra ifrågakomma, då tillgång därtill funnes, och likaledes ansåge styrelsen lämpligt, att ledningar indroges i bostadslägenheterna, vilkas innehavare dock skulle bekosta armatur och erlægga full avgift för förbrukad ström. I enlighet med detta program hade styrelsen anmodat allmänna svenska elektriska aktieföretaget att uppgöra kostnadsförslag till elektrisk anläggning vid Ultuna lantbruksinstitut och egendom, däri inberäknad utgård Kungsängen, och hade företaget avlämnat ett styrelsens skrivelse bifogat approximativt anbud. Enär enligt avtal mellan vattenfallsstyrelsen och Uppsala stad Ultuna komme att tillhöra Uppsala stads fördelningsdistrikt, hade vid förslagets uppgörande förutsatts, att anknypning skulle ske till stadens ledningsnät, på grund varav särskild kostnad för huvudledning icke upptagits. Anbudet slutade å ett belopp av 34,010 kronor. Härtill komme kostnaden för uppförande av ett transformatorhus, av byggmästaren C. A. Gustafsson i Uppsala i skrivelsen bifogat anbud beräknad till 3,100 kronor. Sammanlagda kostnaden skulle alltså bliva 37,110 kronor. Med stöd av vad sålunda anförts har styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut hemställt, att för elektrisk anläggning vid Ultuna i huvudsaklig överensstämmelse med sagda förslag och anbud måtte anvisas ett belopp av 37,110 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att häröver avgiva utlåtande, har lantbruksstyrelsen, enär vissa utgifter för den föreslagna elektricitetsanläggningen vid Ultuna icke beräknats i Ultunastyrelsens framställning, såsom för anordnande av ledning från Uppsala till Ultuna, årskostnader för elektrisk ström, m. m., funnit nödigt anmoda styrelsen för nämnda lantbruksinstitut att inkomma med dylik utredning.

Med anledning härav har lantbruksinstitutets styrelse inkommit med en den 30 januari 1915 dagtecknad skrivelse, vari styrelsen till en början meddelat, att orsaken till att den i remissen begärda utredningen angående driftkostnader m. m. icke lämnats redan i styrelsens förenämnda framställning varit, att vid tiden för dennas inlämnande Uppsala stads elektricitetsverk icke ännu fastställt taxor och ledningsnätets sträckning. Enär sedermera åtminstone preliminära beslut fattats i dessa

hänseenden, vore styrelsen nu i tillfälle meddela följande. Enligt uppgift från elektricitetsverket skulle den Ultuna närmast kommande punkten av stadens fördelningsnät komma att ligga å artillerikasernområdet, på 4,400 meters avstånd från Ultuna. Närmaste förbindelsen för Kungsängen skulle erhållas från fördelningspunkt i närheten av Kungsängstull, dit avståndet vore omkring 1,000 meter. Kostnaden för en ledning Ultuna—Uppsala hade av ingenjören G. Kärne beräknats till 12,800 kronor och för Kungsängen—Uppsala till 1,350 kronor. För en 3,500 meter lång ledning Ultuna—Kungsängen beräknades kostnaden till 5,000 kronor och sammanlagda kostnaden för en ledning Ultuna—Kungsängen—Uppsala skulle sålunda bliva avsevärt lägre än för den direkta ledningen Ultuna—Uppsala, vilken måste till större delen läggas med kabel.

Enligt av elektricitetsverket gjort, skrivelsen bilagt erbjudande skulle för anläggningen vid Ultuna komma att gälla följande taxa:

per kilowatt och år av maximibelastningen.....	75	kronor,
» förbrukad kilowattimme med garanti för 1,800 timmars utnyttjande av maximibelastningen	2	öre,
per kilowattimme för överskjutande förbrukning	1.5	»
anslutnings- och mätareavgift för Ultuna	1,000	kronor,
mätareavgift för Kungsängen	200	» ,

varjämte elektricitetsverket förbehållit sig att utan ersättning få övertaga huvudledningarna Uppsala—Ultuna och Uppsala—Kungsängen, sedan dessa blivit av Ultuna färdigbyggda. Med en maximibelastning av 35 kilowatt vid Ultuna och 20 kilowatt vid Kungsängen hade årskostnaden beräknats bliva för Ultuna 4,885 kronor och för Kungsängen 2,420 kronor eller sammanlagt 7,305 kronor, varifrån dock inemot 1,000 kronor kunde beräknas avgå för avgifter för strömförbrukning i familjebostäderna.

De nuvarande kostnaderna för belysning och drift av motorer hade av institutets rektor och egendomens förvaltare angivits vara följande:

för institutet (medeltal för åren 1910—1913)			
gas för belysning	kronor	675	
fotogen	»	75	
vattenpumpning	»	730	1,480
och för egendomen (Ultuna och Kungsängen)			
ånglokomobilen vid 100 dagars användning	kronor	2,000	
vattenpumpning	»	730	
fotogen	»	480	3,210

eller tillsammans kronor 4,690.

Av denna summa fölle på Kungsängens andel ett belopp av 550 kronor, därav 480 kronor för 24 dagars användning av lokomobilen och 70 kronor för lyse. Då årskostnaden vid användning av elektricitet vid denna gård skulle bliva 2,420 kronor, hade styrelsen funnit frågan om Kungsängens elektrifiering icke lämpligen kunna lösas på ovan angivet sätt.

Beträffande åter själva Ultunagården och institutet uppginge nuvarande årskostnaden för lyse och kraft vid dessa till omkring 4,000 kronor, vilket belopp ungefär skulle komma att motsvaras av kostnaden för den elektriska energien med beräkning av 35 kilowatts maximibelastning och efter avdrag för lyse i privatbostäderna. Ehuru styrelsen ansåge de fördelar, som kunde vinnas genom utsträckt användning inom jordbruket vid Ultuna av lämpliga hjälpmaskiner och dessas demonstrering för en stor lärjungekrets samt genom undervisningslokalernas ökade användbarhet, väl vara värda någon uppoffring, hade styrelsen dock icke kunnat undgå att finna de avgifter, som enligt elektricitetsverkets anbud skulle erläggas, medföra alltför höga årskostnader, då tillägg jämväl måste göras för anläggningens skötsel och underhåll. Enär därjämte anläggningsskapitalet skulle bliva avsevärt större, än vad styrelsen förut beräknat, hade styrelsen ansett sig böra hos vattenfallsstyrelsen göra framställning, huruvida icke elektricitet kunde erhållas till Ultuna på billigare villkor direkt från statens ledningar. Av ett skrivelse bifogat, efter samråd med vattenfallsdirektören avgivet yttrande från vattenfallsstyrelsens elektrotekniska byrå framginge, att vattenfallsstyrelsen, som funne ett intimt samarbete med Ultuna institut önskligt för utprovning av nya arbetsmetoder inom jordbruket, visat största tillmötesgående och intresse för frågan om Ultunas elektrifiering. Med hänsyn till nämnda samarbete hade vattenfallsstyrelsen funnit lämpligast, att kraft till Ultuna levererades direkt från statens ledningar, och hade därjämte erbjudit sig att på sin bekostnad framdraga en av sina sekundärledningar över Ultuna och därstädes bekosta anläggningen av en transformatorstation. Från Ultuna skulle ledning dragas till Kungsängen, där en mindre transformator bleve erforderlig. Denna ledning och transformator, vilka icke upptagits i det ursprungliga förslaget, skulle bekostas av Ultuna, men det oaktat hade vattenfallsstyrelsen funnit, att den på Ultuna belöpande totalkostnaden för elektrifiering av Ultuna med Kungsängen kunde nedbringas till 32,000 kronor, varav 24,000 kronor för Ultuna och 8,000 kronor för Kungsängen, vadan alltså en besparing i den förut beräknade anläggningsskostnaden kunnat göras med i runt tal 5,000 kronor. Angående årsavgifterna hade vattenfallsstyrelsen utgått

från betalning per förbrukad kilowattimme, och erbjudit sig att lämna den behövliga energien till ett pris av 10 öre per kilowattimme under spärrfri tid och 25 öre under spärrtid, vilken under den mörkaste årstiden utgjorde högst 6 timmar per dygn. För Ultuna och Kungsängen tillsammans hade förbrukningen beräknats under spärrfri tid till 14,000 kilowattimmar och under spärrtid till 10,400 kilowattimmar, på grund varav årskostnaden för båda gårdarna tillsammans skulle bli omkring 4,000 kronor, vilket belopp vattenfallsstyrelsen fördrat garanterat såsom minimiårsavgift. Då häri även inginge förbrukningsavgifter från familjerna, skulle årliga kostnaden för institutet och egendomen bli så mycket lägre än de nuvarande, att med skillnaden skulle kunna bestridas, förutom skötseln av anläggningen, även underhåll och någon förräntning av det däri nedlagda kapitalet. Ur alla synpunkter syntes därför vattenfallsstyrelsens förslag erbjuda väsentliga fördelar. Styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut har därför hemställt, att lantbruksstyrelsen måtte tillstyrka styrelsens förslag om elektrisk anläggning vid Ultuna med de modifikationer, som föranleddes av vattenfallsstyrelsens yttrande, samt att för sagda ändamål ett belopp av 32,000 kronor måtte beviljas.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 6 februari 1915 anfört, att, då styrelsen ansåge det vara av stor betydelse, att eleverna vid såväl institutet som lantbruksskolan vid Ultuna bleve satta i tillfälle att få kännedom om användningen av elektriciteten i jordbrukets tjänst och göras förtrogna med skötseln av med elektricitet drivna maskiner och då styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot vare sig vattenfallsstyrelsens förberörda förslag eller institutsstyrelsens hemställan i dess skrivelse den 30 januari 1915, ville lantbruksstyrelsen förorda bifall till sagda hemställan.

Förevarande framställning vill jag gärna understödja. I de trakter, som beröras av distributionsnätet från Älvkarleby, förspörjes redan ett livligt intresse bland lantbrukarna för användande av elektrisk kraft inom jordbruket. Den nationalekonomiska betydelsen av en sådan användning är uppenbar. Det är då önskligt, att statens lantbruksinstitut och den egendom, där denna undervisningsanstalt är förlagd, genom att själva använda nämnda kraftkälla visa förtroende för densamma och praktiskt gå i spetsen vid dess nyttiggörande för jordbruksändamål av olika slag. Vattenfallsstyrelsen har, såsom av redogörelsen här ovan framgår, på ett erkännansvärt sätt visat sig inse betydelsen av att just Ultuna elektrifieras. Samma styrelse har därjämte förklarat sig kunna dit leverera kraft på sär-

*Departements-
chefen.*

skilt gynnsamma undantagsvillkor, i den mån kraften användes för banbrytande ändamål inom jordbruket, varav vattenfallsstyrelsen givetvis indirekt kan hava väsentliga fördelar. Härmed avses visserligen närmast provningar av elektriska jordbearbetningsmaskiner och liknande anordningar, vilka ju icke omedelbart åsyftas med den nu föreliggande framställningen från Ultunastyrelsen. Men tillgång till elektrisk kraftledning är i varje fall ett oundgängligt villkor för dylika provningar. Dessas betydelse för vårt jordbruk kan först framtiden utvisa, men den kan tilläventyrs bliva mycket stor.

Genom vattenfallsstyrelsens nu gjorda erbjudande kan elektricitetsanläggningen för såväl Ultuna som Kungsängen erhållas för ett belopp, som avsevärt understiger det i statsverkspropositionen förutsatta, och årskostnaden synes bliva lägre än vad som för närvarande utgår till sådana ändamål, som elektriciteten är avsedd att tillgodose. Då härtill komma de utvecklingsmöjligheter, en dylik anläggning medför, samt i betraktande även tages, att det andra lantbruksinstitutet, Alnarp, redan är försett med elektrisk anläggning, synas mig alla skäl tala till förmån för förslaget.

Något bidrag från institutsegendomen till anläggningskostnaderna kan icke påräknas vid Ultuna, vilket däremot var fallet vid Alnarp.

För ändamålet synes alltså böra av riksdagen begäras ett anslag av 32,000 kronor, varav 10,000 kronor torde böra anvisas för år 1916.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att till elektrisk anläggning vid Ultuna lantbruksinstitut och egendom bevilja ett anslag av 32,000 kronor och därav på extra stat för år 1916 anvisa 10,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet med den lydelse, bil. . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. Lekander.